

Oslo, 6.oktober 2022

Samarbeidsforum for EMF og helse
v/Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet
dsa@dsa.no

KOPI
Helsedirektoratet
Folkehelseinstituttet (FHI)

Kunnskapsoppdatering innen EMF og helse

FELO ser med stor interesse at Helsedirektoratet har stilt ressurser til rådighet for en kunnskapsoppdatering av temaet EMF og helse, som ikke har vært utredet i Norge siden 2012. Da kom et ekspertutvalg med sin vurdering i form av Folkehelseinstituttets rapport om radiofrekvente felt og helse (FHI-rapport 2012:3).

For FELO er det spesielt viktig hvordan temaet el-overfølsomhet følges opp i den pågående kunnskapsoppdateringen. Rapport FHI 2012:3 konkluderte med at det ikke var noen sammenheng mellom eksponering for stråling og el-overfølsommes symptomer, men at plagene skyldtes nocebo-effekten. Konklusjonene var i stor grad basert på provokasjons-studier som den gang ble ansett å være gode.

Mye har skjedd siden 2012. Provokasjonsstudiene nyter i dag ikke like stor tillit som før. Som et eksempel vil vi nevne en artikkel av Ledent *et al.* fra 2020 som kritiserer tidligere metodebruk, og foreslår forbedringer i forsøksprotokollen. Forslagene er bl.a. basert på innspill fra el-overfølsomme. Etter gjennomlesing har FELO kommentert protokollen til medforfatter G. Oftedal, som har videreformidlet våre kommentarer til sine internasjonale samarbeidspartnere. Så vidt vi vet, er det foreløpig ikke publisert resultater fra disse nye forsøkene.

Etter 2012 er det også gjennomført undersøkelser som viser at nocebo-effekten ikke alene kan forklare fenomenet el-overfølsomhet (se bl.a. Dieudonné 2016). I tillegg er det publisert kliniske erfaringer som viser at reduksjon av EMF er vesentlig for å redusere symptomer (se f.eks. Belyaev *et al.* 2016). Disse funnene bør ha betydning for hvilken behandling og tilrettelegging som anbefales for el-overfølsomme.

Dette er et fagfelt med sterk uenighet mellom forskjellige forskergrupper.

Nettverket rundt ICNIRP har stor internasjonal innflytelse. Samlestudier i offentlig regi i Norge og andre land har lenge rekruttert fra miljøet rundt ICNIRP. Dette er dokumentert av journalistnettverket Investigate Europe (<https://www.investigate-europe.eu/en/2019/how-much-is-safe/>). Det er også vitenskapelig dokumentert at forskningslitteraturen som ligger til grunn for ICNIRP 2020 Guidelines kommer fra et nettverk av bare 17 forskere, for det meste tilknyttet ICNIRP

og/eller IEEE (<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/35751553/>). ICNIRP anbefaler grenseverdier for stråling kun basert på termiske effekter.

Grenseverdiene fra ICNIRP ligger langt over verdiene som anbefales av en lang rekke andre grupper. Dette illustreres f.eks. ved oppropet fra 240 forskere innen EMF og helse som på det sterkeste oppfordrer WHO til å senke grenseverdien for stråling betydelig (<https://www.emfscientist.org/>). De baserer sin anbefaling på en rekke andre dokumenterte effekter av EMF, og det er spesielt viktig at disse inkluderes i kunnskapsgjennomgangen.

Konklusjonene i en kunnskapsoppdatering vil alltid være kritisk avhengig av hvilke arbeider som inkluderes. Derfor ber vi om innsyn i de kvalitetskriteriene som legges til grunn for kunnskapsoppdateringen. Spesielt ber vi om å få informasjon om kriteriene for seleksjon av litteraturgrunlaget, og dermed rammen for oppdateringen.

FELO ser det som spesielt uheldig om kvalitetskriteriene begrenser studien av EMF og helse til samlestudier initiert av utvalgte nasjonale strålemyndigheter og utelukker fagfelleverderte og publiserte review-artikler utført av ledende forskere innen de aktuelle temaene.

Som representant for el-overfølsomme i Norge har FELO en klar interesse av å bli informert underveis i prosessen. I tillegg ønsker vi mulighet til å uttale oss om faglige vurderinger av direkte relevans for oss. Vi ser frem til å høre fra dere.

Vennlig hilsen

Solveig Glomsrød
Leder

Bente Gilbu Tilset
Sekretær

Dette brevet er elektronisk signert og har derfor ingen håndskrevet underskrift

Referanser

Dieudonné M. 2016. Does electromagnetic hypersensitivity originate from placebo responses? Indications from a qualitative study: IEI - EMF and the Nocebo Response. *Bioelectromagnetics* 37:14–24.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26369906/>

Ledent, M. et al 2020, Co-Designed Exposure Protocol in the Study of Idiopathic Environmental Intolerance Attributed to Electromagnetic Fields. *Bioelectromagnetics* 2020 Sep;41(6):425-437. doi: 10.1002/bem.22281.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32602188/>

Belyaev *et al.* 2016. EUROPAEM EMF Guideline 2016 for the prevention, diagnosis and treatment of EMF-related health problems and illnesses.

<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/reveh-2016-0011/html>